

Van egy rossz szokásom. Több is van persze, nem csak egy, de most egyről szeretnék beszélni. Vagy (stílszerűen) gyónni, bár – mint alább látható lesz – ki is fogom magyarázni magam, amit – a plébános előtt – nem

22 Szénási Zoltán

LAPSZÉLI FIRKÁLÁSOK

a 90 éves Vasadi Péternek

szokás, mert úgy nincs bűnbánat, s így bűnbocsánat sem. Ott csak vallomás, aztán hallgatás van, és penitenciára. De ez, mármint amiről beszélni szeretnék, egyébként is – miként fentebb írtam – csak egy rossz

szokás, nem bűn, halálos vagy bocsánatos, ez így mindegy is.

Szóval, van egy rossz szokásom: ha olvasok egy könyvet, akkor azt rendszeresen összefirkálom. Pontosabban: bekarikázok, aláhúzok, megjegyzéseket írok a szöveghez. Azért, hogy rögzítsem a gondolatot (feltéve, hogy van), azt, ami a szöveg olvasása során bennem megfog, azért hogy később, ha esetleg írok arról a könyvről, vagy egy dolgozathoz felhasználok, újra fel tudjam idézni. (mit is? ja, persze, a néhai gondolatot.) Rossz szokás ez, s igen kevéssé él bennem a remény, hogy az így születő írás kárpótolhat (kit is?) a könyvrongálásért. Nehéz is ez ellen bármit felhozni, főleg hogy magam is úgy gondolom – digitális világ ide vagy oda –, a könyv önmagában véve is műtárgy, s mint ilyet a szentség aurája veszi körül, összefirkálása kvázi szentségtörés. Tehát vétkeztem, atyám, ellened és az Ég ellen. Pont.

Két gyenge érvem van csupán magam, illetve a rossz szokásom mellett. Az egyik: amennyire emlékszem a nyelvtörténeti kurzusokra az egyetemen, úgy rémlik, az ómagyar kori nyelvemlékek egy jelentős része hasonló, kódexek margójára írt, az írást vagy az egyes szavakat magyarázó szövegdarabok voltak. S majd ha egyszer, ezer év múlva.... nem folytatom, de kiemelném: hagyománytisztelő ember vagyok. A másik érvem még régebbi (nem nyelv)emléken alapul: a gimnáziumi hittanórákról őrzök egy mondást, miszerint a Biblia megbecsülése, ha rongyosra olvassuk. A Könyv és a könyv szelleme tovább él, megtermékenyít, üdvözít, míg az anyaga elhasználódik, tehát így vagy úgy, nem bír a szentség múlhatatlanságával, akkor meg...

Vasadi Péter 2014-ben megjelent *Tetôzését* is így olvastam. Azaz úgy, hogy helyenként összefirkáltam.

5. o.

Kezdjük, miként az olvasást kezdtem, a mottókkal. Vasadi általában nagy kedvel választ könyvei, versei élére mottót, ír ajánlást néhai és kortárs személyeknek, művészeknek főként. Ezzel jelöli ki azt a szellemi kontextust,

amiben önmagát, szövegeit elhelyezi. A *Tetôzést* egybôl négy idézet nyitja Ottlíktól, Joseph Joubert-tól, Végh Attilától és a titokzatosan csak monogrammal jelölt V. P-tôl. Nem másolom ide ezeket, a lényeg, hogy két kulcsszó (talán két szinonima) köré szervezôdnek – csakúgy, mint a Vasadi-líra: a csend és a semmi.

23

Ehhez ezt firkáltam: *Kevesen beszéltek ennyit (költôien) a csöndrôl, s kevesen mondtak valamit is rajta kívül (költôien) a Semmirôl*. Persze erre a két szóra felfûzhetô a modern költészet és bölcselet jó része, mégis azt gondolom (valahol írtam is errôl), hogy például a csendhez való viszony különbözteti meg Vasadi költészetét a Pilinszkyétôl. Megkerestem, szó szerint ezt írtam: „Vasadi lírája ugyanis lényegesen eltér a mindvégig a csend, a végleges elhallgatás határán születô Pilinszky-lírától”. V. P-nél ui. bôségesen árad ki a nyelv, de ennek az áradásnak mégis mintha a csend szabna medret, s adna folyást. Az elcsendesülés, az elmélyedés, a meditáció, az elmélkedés. A csend ölt testet verseiben. De az is lehet, hogy pontosabb lenne éppen fordítva: a nyelv ölt csendtestet.

7. o.

A kötet első verse: *Ismétlés* S. Kierkegaard-nak ajánlva, a vers zárlatában Pilinszky *Aranykori töredékének* sokat hivatkozott mondatát („Kimondhatatlan jól van, ami van.”) is idézi, de itt most a kimondhatatlanságon van a hangsúly. Ehhez a vershez nem írtam semmit. Pedig lényeges, kötetnyitó darab, ami Vasadinál mindig hangsúlyos. Csak aláhúztam ezeket a sorokat.

Elôlrôl kéne mindent
kezdenünk. A múltat
tényleg végképp eltörölni.
Nyugalmasan, mert azt,
ami belôle szívünkbe
költözött, úgysem lehet.
[...]
Érte s vele a múltat szentül,
üdvösségesen végképp eltörölni.
Hadd csillogjon a tengerlô jövô,
s mi, aranyföľületû
óriásvizén sétálgató mamutok
idôtlensége résein talpalni
kezdenénk – végre – egymás felé.
Íme, ôs-emberek:
[...]

A másik: Vasadi humora. Itt nyilván az, ahogy az *Internacionálé* jól ismert sorait beemeli a versbe. Szinte már blaszfémia, gondolhatnánk, de nem. A vele készített interjúnk alkalmával mondta: „Az egyik egyetemen arra ítélték, hogy Marx-szemináriumra járjak. Fölfedeztem, hogy a marxizmusban profetikus elemek vannak, csak erről senki se tud, vagy akar beszélni. Hidegen szívták mellre.” Irónia? Valahogy így.

9. o.

az isteni unoka című vers megszólítottja József Attila, aki V. P. lírájában a költőség és a költőiség szimbóluma s egyben krisztusi figura. Miként Pilinszky alakja, József Attilaé is rendre visszatér a Vasadi-versekben. (Később, a *Tavaszi-nyári köszöntő* W. S.-nak ajánlva, ő a megszólított is. Szintén költői genealógia, de más-ági rokonság 45–46. o.) A vers (*az isteni unoka*) utolsó két sorát bekarikáztam:

*Végre, ismét úri a
rend Magyarországon.*

Firkálás: *De még milyen!* Hozzátenném, hogy félreértés ne essék: a záró sor ironikus, az én sóhajom nem.

13. o.

Szintén ironikus címében a *Halotti beszédet* imitáló *Szerényen, feleim* című vers. Már a szerkezete is: a tíz, rövid sorból álló verset huszonhét soros, három szakaszra tagolt *Utóhang* követ. S így tovább a vers... szójáték „tökéletes” > „tök-életes”. Stb. (Ugyanígy később a *Gyógyszer-vers* 43 44. o.)

15. o.

A *Hogy vagy édesanyám?* anya-vers, de szerintem elsősorban nem ezért érdekes. A külön versegységet alkotó záró sorok:

*Jól vagyok, kisfiam.
Téged is idevárnak.*

A hozzá írt firkálás: *Hová? Túlvilágra? A másik, az anya halála.* Vasadinál nem találunk olyan verset, ahol saját halálával vetne számot, viszont több vers jeleníti meg a másik ember szenvedését, halálát. Ez a vers talán az első, amelyben minimális áttétellel, de a saját elmúlásról van szó, ha jól értem.

19. o.

Az *igazságról* című vers négy sora:

*nem fontos, hogy az
igazat épp én defini-
-áljam, csak legyen,
legyen – érted?*

25

Firka: *metafizika*. Ennyi.

21. o.

A másik fontos dolog Vasadi számára a zene. S nem csak a komolyzene. Emlékszem, mikor először találkoztam vele személyesen, az *Új Forrás* negyvenéves jubileumi estjén, egy verset olvasott fel, melyet Rod Stewart zenéje inspirált. Visszakereshetném, valamelyik azután következő kötetében benne is van.

A Zene, vég nélkül című vers két sora aláhúzva:

*mert minden, ami nem
rossz, zeneien van.*

Firka: *zeneien lakozik az ember* (Heidegger nyomán nem túl eredeti szójáték).

A cím alá-fölé firkálva még ez: *szóval, zenével körülvenni a csendet, úgy, mint hússal betakarni a szájban lapító csöndet* 18. o. (Ez éppen fordítottja annak a csend-beszéd viszonyoknak, amit fentebb írtam, de ennyi lazaság talán most belefér. A megjegyzés második fele visszautalás egy korábbi versrészletre, erre vonatkozik az oldalszám. [Később veszem csak észre V. P. 'csönd'-et ír, én 'csend'-et. Más dialektust beszélünk.]

25. o.

A *Szürke zóna* című vers harmadik lapja fölé firkáltam: *sugárfertőzött vers*.

Újraolvastam, de nem tudom, miért írtam ezt. Aztán (amúgy a katasztrófa harmincadik évfordulója után egy nappal) észreveszem a dedikációt: *In mem. Csernobil*. Ez a vers csupa tagadás, tagadása a létezőnek. Semmi-vers. Talán ezért?

26. o.

Ezt az egész költeményt ide másolom:

26 Egyszavas
 Tiltakozom.

Firka: *Én is!*

Később következnek a két- és háromszavas darabok, végül a kötet utolsó előtti verse az *Egyszótagos*, ami már csak ennyi: *Tilt...* Önmagában is beszédes.

27. o.

A *Megtérés* című versből másfél sor aláhúzva:

Én-sötétemben
kell fölvilágolnia.

Firka: *ellentétek*. A vers valóban ellentétekre, a testi vakság és a lelki látás ellentétére épül, s – ha jól értem – egy megtéréstörténet. Szép vers, költészetnapján egy fiatal költő rakta ki a Facebookra. Örültem.

A vers utolsó sora:

Édes és izzik a forrás.

Firkálás: *Új Forrás*. Ha-ha! Na, de ne vicceskedjük el a dolgot, kérem.

29–30. o.

A *Só* című versben aláhúzások.

Megszöknek a részek.

Kérdés: *Hová lesz akkor az egész?*

Válasz két sorral lentebb a következő lap tetején:

Mindenki egész. Ha szökik,
részekre szakad.

A vers utolsó sora ceruzával bekeretezve.

Nincs egyedüllét. Nincs.

Konklúzió: *Keresztény evidencia.*

32. o.

Az *Egy hosszú perc* c. vers Beney Zsuzsának ajánlva. Kb. a közepén két és fél sor aláhúzva.

*Mi még úszkál
a fölszínen, csupán a
hermeneutika foszlányai.*

27

Beney, aki eredetileg gyermekorvos volt, élete végén irodalomtörténészként egyetemen oktatott. Talán ezért.

36. o.

A *vér ihletése* utolsó négy sora mellé függőleges vonalat húztam.

*Issza ma is. Test a Testet eszi.
Szörnyű étvágyunkra, szomjunkra
föltámad szakadatlan.
Ihlet a vére.*

Mellé: *Szentáldozás*. S most hozzáteszem még: költészet.

48. o.

A *szabadságról* szintén egy rövid, egysoros vers, az ajánlás: (1956-nak). Ez is érdekes, de a vers a következő:

Ha értenék, nem irtanák.

Kérdésem: *Kiknek szólhat ez? Ma?* Én valahogy értem ezt, de nem tudom, V. P. is úgy érti-e, mint én. Néha szóba kerülnek ilyen kérdések, de ő alapvetően másként gondolkodik, mint én. Ez alapvetően megnyugtató, persze. Ebben viszont tökéletesen egyetértünk: „Keresztény Magyarországot akarni a nagy, nem keresztény magyar tömegek ismeretében annyit tesz, hogy – legalábbis lélekben – vagy mellőzöm őket a hazájukban, vagy bízom a(z erőszakos) térítés hatásában. Egyik út sem járható. Sőt, keresztényként mindkettőnek ellene mondok, s éppen az ő szabad lelkiismeretük védelmében. Nem keresztény Magyarországot akarok, hanem szabad, független és korszerű Magyarországot, melyben (mint kereszténynek) hirdetnem kell, s hirdetem is Isten igéit, ha alkalmas a mindenkori Magyarországon, ha alkalmatlan.” Még a 90-es évek elején írta ezt egyik esszéjében, de ma talán még aktuálisabb. Nemrég Halmai Tamás választotta egy esszéjének mottójául (*Vigilia* 2016/3). V. P. örült neki. Mondta.

De nem akarok aktualizálni, hagyjuk is. Inkább: érdekes szójáték ez is: érteni-irtani. Önmagában tanulságos.

67. o.

28 *Babits szeme* – korábban (*Metszéspont* – 54. o.) Babbitstól vett mottó, később pedig (*A sötét fénye* – 73. o.) egy rájátszás *Az elbocsátott vadra*: „Mint csapdába szorult / vad, voltam.” Ezt is érdemes lenne egyszer alaposabban megnézni: Babits és V. P.

74. o-tól

Több versben is éles irónia, önirónia szólal meg. Nem újdonság V. P. lírájában, talán csak a koncentrációja szokatlan. Az állandó témák újrahangolása pl. a (*H*)*epigramm-ciklusban* a József Attila-toposz („Köszöntgetek, fehérek / közt egy magyar fekete”) és a vele, J. A-val szinonim alak: Szent Ferenc. Az *Elmélkedésben* pedig Pilinszky figurája tűnik föl talán kissé groteszk módon: „Most elviselhető. / Most elviselhetetlen, / motyogta Pilinszky.”

Varangyének: Kit/ mit jelöl [a cím]? A beszélőt vagy a vers tárgyát? Játék ez is.

91. o.

Csönd-beszéd: a cím értelmezésével kapcsolatos irányt ld. fentebb.
Aláhúzott sorok:

Se csönd, se szó a csönd-
beszéd. Áttetsző, parttalan.
Nincs teste, mégis súlya van.
Hallgat.

Firka: *Halmi [Tamás] versei? Mélység és játékosság.* S derű – teszem hozzá utólag.

97. és 99. o.

Párversek: *Egy konzervatív*nak és a *Neológ*.

Kérdés az elsónél: *V. P. konzervatív-e?* Erre tulajdonképpen már választam korábban a *Neve* című kisonográfiában: „Noha költői szemléletének értékrendje miatt Vasadi vitathatatlanul konzervatívnak tekinthető, líra-nyelve megőrizte kezdeti dinamizmusát, esszéi és versei pedig pontosan mutatják szellemi tájékozódásának frissességét.” Ezt tartom most is, s talán éppen azért a két vers között egy harmadik *A méltóságról* címmel.

101. o-tól

A kötet vége felé van néhány egészen megrázó vers (*Triviális, Panasz, Az ember áll*), amit nem tudok másként érteni, mint a nála tett látogatásaim, levelei és telefonbeszélgetéseink tükrében. Éppen ezért itt erről nem is tudok írni. „Kimondhatatlan, ami van.”

29

109. o.

Az *Emlékezés az áldozatokra* V. P. kisregényének, a *Ha az áldozat elszabadul*-nak a lírai átírata. Ehhez személyes vonatkozások fűznek. Úgy emlékszem (tehát meglehet, hogy tévedek), de ez a vers azután keletkezett, hogy a kisregényről tartottam előadást, s a szövegét elküldtem neki. Szóban és levélben reagált is a tanulmányra, s volt egy ilyen nem mellékes terméke is kettőnk párbeszédének. De – mondom – lehet, hogy tévedek, mindenesetre ugyanabban az *Alföld*-számban jelent meg mindkét szöveg (2014/7). Ezt most ellenőriztem, szóval, ez biztos így van.

113. o.

Rachmaninovról szóló vers, zenevers, mint korábban is, de most több ilyen születik. Itt is olvasható egy, ebben a lapszámban Szvjatoszlav Richterről.

Tavaly június 1-én felhívtam V. P-t, hogy felköszöntsem 89. születésnapján. Nem készültem neki születésnap ajándékkal, de egy aznapi felfedezésemet megosztottam vele, nevezetesen, hogy ő, V. P. 1926. június 1-én egy napon született Marilyn Monroe-val. Nem tudom, tudta-e, de úgy tűnt nekem: örül a hírnek, de legalábbis viccesnek találja. A néhai Norma Jeane Mortenson ma már csak az emlékezetünkben él, leginkább mint a szélfújta szoknyájához kapó szőke nőideál.

V. P. most töltötte be 90. évét. Kor- és nemzedéktársam.

